

Peuters in de asielopvang naar de peuterspeelzaal

Sardes en Sociaal
Werk Nederland
Juni 2016

Inhoud

Inleiding	3
De start	5
Financiering	8
Samenwerking	10
Samenwerken met vrijwilligers van COA	11
Locatie	12
Vervoer	14
Het aanbod	15
Ouders	18
Pedagogisch medewerkers	19
Meer lezen/weten	22

De eerste jaren van een kind zijn van groot belang. Dat geldt uiteraard ook voor jonge kinderen die in de asielopvang verblijven. Helaas is de leefsituatie voor deze kinderen vaak weinig bevorderlijk voor de ontwikkeling. Zij hebben te maken met stress, onrust, weinig speel- en spelmogelijkheden en moeten geregeld verhuizen. Er is nauwelijks gelegenheid om een start te maken met het leren van de Nederlandse taal. De kans dat deze kinderen met een (taal)achterstand aan hun schoolcarrière beginnen is dan ook groot.

Het grootste deel van de kinderen die Nederland binnen komen via een asielverzoek, zal ook in Nederland blijven. Kinderen hebben recht op een goede start en ook vanuit maatschappelijk oogpunt is het belangrijk dat deze kinderen in Nederland een goede start maken, om op latere leeftijd optimaal te kunnen participeren.

Peuters in de asielopvang komen niet 'vanzelf' op de peuterspeelzaal terecht. Signalen uit het veld zijn meestal de aanleiding voor gemeenten om in actie te komen. Bijvoorbeeld wanneer basisscholen aan de bel trekken, omdat zij vanuit het asielzoekerscentrum (azc) kinderen binnen krijgen die geen woord Nederlands spreken. Of wanneer de medewerkers van het consultatiebureau signaleren dat peuters in het azc zich onhandelbaar gedragen en nauwelijks begrensd worden.

Nog te weinig voorzieningen

Uit een landelijke peiling van Sardes¹ blijkt dat slechts in 35% van de gemeenten met een asielopvanglocatie voor deze peuters een professioneel peuterspeelzalaanbod beschikbaar is. Juist voor peuters in de asielopvang is een professioneel peuterspeelzalaanbod van groot belang. Het biedt peuters in de asielopvang de structuur, veiligheid en uitdaging die ze nodig hebben in de lastige woon- en leefsituatie waarin zij zich met hun ouders bevinden. Bij een kwart van de gemeenten met een asielopvang wordt op het centrum een aanbod georganiseerd door vrijwilligers, onder verantwoordelijkheid van COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers). De invulling van dat aanbod varieert, van locaties waar kinderen onder de vier jaar vrij spelen onder toezicht tot locaties waar een uitgebreid

activiteitsaanbod wordt aangeboden. De kwetsbare kant van een aanbod door vrijwilligers is dat de kwaliteit sterk afhangt van de personen die hier actief zijn, dat de continuïteit niet gegarandeerd is en dat er geen externe controle plaatsvindt door de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) noch door de Onderwijsinspectie.

In 41% van de gemeenten met een asielopvanglocatie is geen aanbod voor de peuters beschikbaar, behalve de speelkamer die op azc's aanwezig is voor jonge kinderen en hun ouders.

Op zoek naar goede voorbeelden

Hoe zet je zo'n aanbod op als gemeente en kinderopvangorganisatie? Wie is waarvoor verantwoordelijk? Wie betaalt wat? En waar moet je specifiek op letten?

Sardes en Sociaal Werk Nederland (voorheen MOgroep) verzamelden vragen en antwoorden die zij in de praktijk tegenkwamen. Sardes voerde een landelijke verkenning uit onder gemeenten met een asielopvang en sprak aanvullend met een aantal kinderopvangorganisaties.² Sociaal Werk Nederland en de Brancheorganisatie Kinderopvang voerden een quickscan uit onder 30 peuterspeelzaal- en kinderopvangorganisaties om inzicht te krijgen in knelpunten en behoeften.³ Sociaal Werk Nederland legde vervolgens diverse werkbezoeken af om goede voorbeelden te verzamelen en te delen. De ervaringen, leerpunten en tips uit de praktijk vormen de basis voor deze publicatie.

Peuters in de asielopvang

In de asielopvang, inclusief de noodopvang, verblijven ruim tweeduizend kinderen tussen de 0 en 4 jaar. De meeste asielzoekers komen uit Syrië, Irak, Afghanistan, Eritrea en Ethiopië (www.coa.nl juni 2016).

We kunnen vier groepen peuters onderscheiden:

- peuters met ouders/verzorgers van wie de asielaanvraag nog bekeken wordt.
- peuters met ouders/verzorgers van wie de asielaanvraag is toegekend (vergunninghouders) en die wachten op huisvesting in een gemeente.
- peuters met ouders/verzorgers van wie de asielaanvraag is afgewezen en die zich beschikbaar moeten stellen voor terugkeer naar het herkomstland.
- peuters met ouders/verzorgers van wie de asielaanvraag is toegekend (vergunninghouder), die een huis hebben gekregen en dus ingeschreven staan in een gemeente.

De verblijfsduur in de asielopvang varieert. Er zijn gezinnen die binnen enkele maanden een huis krijgen, maar ook gezinnen die jarenlang in een gezinslocatie verblijven in afwachting van een vertrek uit Nederland. Door een grote toestroom van asielzoekers naar Nederland moeten asielzoekers vaak verhuizen van de ene naar de andere locatie en neemt de verblijfsduur voor statushouders in de opvang toe.

Deze publicatie richt zich op het realiseren van een peuteraanbod voor kinderen die in de asielopvang verblijven, dus voor de hierboven beschreven eerste drie groepen. Het organiseren van een aanbod voor peuters met een status die al een huis hebben toegewezen in een gemeente, valt buiten het bestek van deze handreiking. Niettemin zullen veel tips ook op deze groep van toepassing zijn.

In deze handreiking gebruiken we de term kinderopvangorganisatie in brede zin voor kinderopvang, peuteropvang en peuterspeelzalen. Waar de term pedagogisch medewerker staat, bedoelen we ook peuterleidster/-leider.

Vraag: Waarom zouden we als kinderopvangorganisatie een aanbod organiseren voor peuters uit de asielopvang?

Het organiseren van een aanbod voor peuters die in een asielopvang verblijven, vraagt veel van een kinderopvangorganisatie (tijd en geld). Vanuit de overtuiging dat het voor peuters in een moeilijke leefsituatie met een groot risico op (taal)achterstand belangrijk is dat zij vroegtijdig Nederlands leren en in een veilige in hun ontwikkeling worden gestimuleerd, zijn veel kinderopvangorganisaties aan de slag gegaan. Juist zij zijn in staat om de extra inzet te leveren die voor deze kinderen nodig is. Deze organisaties zijn van mening dat zij voor deze peuters misschien wel meer verschil kunnen maken dan voor alle andere kinderen met wie zij werken.

Ook asielzoekerspeuters zijn doelgroepkinderen

Twee jaar geleden kreeg Karin Augustinus, kwaliteitsmedewerker bij MeanderOmnium, signalen over peuters op het azc in Soesterberg. Een wijkverpleegkundige van het consultatiebureau vroeg zich af: moeten deze kinderen ook een vve-indicatie krijgen? Ze lopen toch net zo goed een risico op een taalachterstand? En waar kunnen ze dan terecht? Karin bracht het onder de aandacht in het gemeentelijke vve-overleg en ging samen met de gemeente aan de slag: ze maakte een pilotplan voor een aanbod voor deze peuters en niet lang daarna opende de peuterspeelzaal op het azc haar deuren.

MeanderOmnium, Zeist

Vraag: Onze kinderopvangorganisatie wil een aanbod organiseren voor peuters in de asielopvang. Hoe krijgen we de gemeente daarin mee?

Het Ministerie van OCW stelt dat gemeenten de wettelijke taak hebben om voldoende voorzieningen te creëren voor kinderen met een risico op een achterstand in de Nederlandse taal. Gemeenten bepalen daarbij zelf de doelgroep en kunnen dus zelf bepalen of peuters in de asielopvang binnen de doelgroep vallen.

Gemeenten die ervoor kiezen om een peuterspeelzalaanbod voor peuters in de asielopvang te financieren, doen dit vaak omdat zij signalen vanuit het veld krijgen dat de

situatie van deze peuters problematisch is. Een eerste stap voor een kinderopvangorganisatie kan zijn om bij partnerorganisaties zoals het consultatiebureau en de basisscholen te inventariseren hoe asielzoekerspeuters worden opgevangen en of er sprake is van knelpunten. Deze knelpunten kunnen vervolgens in een gemeentelijk vve-overleg of LEA-overleg worden ingebracht en besproken.

Tips

- Bezoek een peuterlocatie op een azc samen met de verantwoordelijke wethouder
- Overleg met COA en de gemeente over het kostenplaatje

Gewoon starten

“Je kan niet alles overzien en je loopt tegen veel praktische zaken aan. Laat dit je er niet van weerhouden om gewoon te starten met een peuterspeelzaal. Als er een goede verstandhouding en communicatie is met de gemeente kan er veel.” Op het azc in Heerlen was er al een speelgroep voor peuters die georganiseerd en begeleid werd door vrijwilligers van het COA. Na intensieve lobby van Peuterspeelzaalwerk Heerlen (PWH) bij de gemeente is eind 2015 besloten dat er een professioneel aanbod moest komen voor de peuters op het azc. PWH is om tafel gegaan met COA en de gemeente over medewerking en tegemoetkoming in de kosten. COA was bereid om voor de huisvesting op het terrein van het azc te zorgen en een deel van de activiteitenkosten voor haar rekening te nemen. Daardoor was de gemeente eerder bereid subsidie ter beschikking te stellen om de locatie te realiseren. PWH is toen een vve-groep voor deze peuters gestart. Materiaal en inventaris zijn deels uit eigen middelen aangeschaft en deels bij andere speelzalen verzameld, zodat er geen extra tijd verloren ging en er (na inspectie van het lokaal door de GGD) zo snel mogelijk gestart kon worden. Directeur Ingrid van den Bunder: “Schaf bij de start niet meteen alle materiaal en inventaris aan: kijk wat er in de andere speelzalen overtuilig is. Dat geeft betrokkenheid en je kunt pas als je een tijdje draait zien waar vooral behoefte aan is: boeken, muziekinstrumenten of misschien wel heel ander materiaal.”

Peuterspeelzaalwerk Heerlen

Vraag: Hoe kom je als kinderopvangorganisatie te weten hoeveel peuters in de asielopvang verblijven?

COA is de organisatie die verantwoordelijkheid draagt voor personen in de asielopvang en bijhoudt wie er in de asielopvang verblijven. Een kinderopvangorganisatie kan bij de lokale COA navragen hoeveel kinderen tussen de 2,5 en 4 jaar op een asielopvanglocatie staan ingeschreven. Ook het consultatiebureau dat aan de opvanglocatie is verbonden, heeft de kinderen in beeld.

Echter, ook de lokale COA kan niet inschatten hoe de populatie van een asielopvang zich gaat ontwikkelen: of er meer of juist minder peuters gaan komen op de middel-lange termijn. Dit vraagt om een flexibele houding en aanpak van de partijen die een aanbod voor de peuters in de opvang gaan organiseren.

Benut het consultatiebureau

Op het azc in Soesterberg komt elke week iemand van het consultatiebureau voor bijvoorbeeld inentingen. Zij heeft direct contact met het COA, geeft het aan de peuterspeelzaal door als er een nieuwe peuter is en het COA stuurt de ouders dan met een intakeformulier door.
MeanderOmnium, Zeist

Vraag: Hoe krijg je als kinderopvangorganisatie zicht op de in- en uitstroom van peuters?

Bij asielzoekerspeuters komt het relatief vaak voor dat ze verhuizen. Dat heeft te maken met de organisatie van de asielopvang en het verloop van de asielprocedure. Het kan gebeuren dat een gezin naar een andere opvanglocatie wordt verplaatst, dat een gezin een huis in een gemeente krijgt toegewezen of dat het asielverzoek wordt afgewezen en het gezin naar een gezinslocatie (vertreklocatie voor gezinnen) moet verhuizen. De ervaring van kinderopvangorganisaties die met peuters in de asielopvang werken, is dat er veel energie en tijd gaat zitten in het in beeld brengen en houden van de in- en uitstroom. COA heeft zicht op de personen die in het centrum geplaatst worden en weer uitstromen. Het is daarom voor een kinderopvangorganisatie belangrijk om een nauw lijntje met COA te onderhouden. Sommige kinderopvangorganisaties hebben een actief beleid wanneer zij kinderen een tijdje niet hebben gezien. Zij vragen het na in overleggen of sturen een mail naar COA.

Het is de verantwoordelijkheid van ouders zelf om de peuterspeelzaal te informeren dat zij gaan vertrekken. Meestal is zo'n vertrekbericht pas kort van tevoren bekend bij COA, waarna de ouders worden ingelicht. Voor de pedagogisch medewerkers is het belangrijk dat zij zich zo goed mogelijk informeren over de verblijfssituatie van elke peuter. Zij kunnen regelmatig bij ouders informeren of er al zicht is op uitplaatsing naar een andere asielopvang of gemeente.

Begeleid de uitstroom en overdracht

Licht ouders op tijd in dat het voor de peuterspeelzaal belangrijk is om te weten wanneer zij uit de opvanglocatie gaan vertrekken. Leg ouders uit dat zij dan informatie mee krijgen over de ontwikkeling van hun kind voor de volgende 'school'. Houd de ontwikkeling van de peuters goed bij en geef dit dossier mee aan de ouders als ze in een andere gemeente een huis krijgen. Bied daarbij aan om telefonisch contact te leggen met de peutergroep of basisschool in de nieuwe gemeente.

Kinderopvang SKAR, Arnhem

Korte lijntjes met de gezinsmedewerkers van COA

De peuterspeelzaal op het azc in Dronten heeft korte lijntjes en goede contacten met het COA. Daardoor hebben ze een goed beeld van de in- en uitstroom van kinderen. Directeur Marianne van den Heuvel: "De gezinsmedewerker op het azc vertelt nieuwe ouders over de peuterspeelzaal. We hebben daarvoor folders in het Engels, Duits, Frans, Turks en Arabisch met veel beeldmateriaal. Na dat gesprek komen ze hun peuter bijna altijd wel brengen. Ook weten we het nu vaak wel minimaal een week van te voren als een kindje weg gaat. Dat is fijn, want dan kun je langzaam afscheid nemen." Lastig is dat weinig kinderen in Dronten blijven en daardoor de overdracht moeilijk is. De leidsters hebben geen zicht op waar de kinderen naartoe gaan en of ze in hun nieuwe woonplaats weer gebruik gaan maken van een voorschoolse voorziening.

Stichting Kinderopvang Dronten

Vraag: Hoe bereik je de ouders van peuters in de asielopvang?

In veel landen waar asielzoekers vandaan komen, bestaat het fenomeen peuterspeelzaal of voorschool niet. Daarnaast zijn ouders vaak zeer beschermend ten opzichte van hun jonge kinderen. Dat is niet zo verwonderlijk; zij hebben veel meegemaakt en verkeren in een onzekere positie in Nederland.

Wat helpt om ouders in de asielopvang te motiveren hun peuters deel te laten nemen aan de peuterspeelzaal?

- Benadruk dat de peuterspeelzaal een soort 'school' voor jonge kinderen is. Voor asielzoekersouders is de school een bekend en betrouwbaar fenomeen. Zij willen graag dat hun kinderen hier naar school gaan, de Nederlandse taal leren en zich zo kunnen voorbereiden op een goede toekomst in Nederland.
- Betrek de (gezins)medewerkers van COA actief bij de toeleiding. COA-medewerkers hebben het meeste zicht op wie er in de asielopvang verblijven en hebben regelmatig contact met de bewoners. Zij kunnen ouders met jonge kinderen aanspreken en informeren over het peuterspeelzaalaanbod.
- Betrek ook de consultatiebureau-medewerkers bij de toeleiding.
- Zorg indien mogelijk voor informatie op papier in de meest gebruikte talen, als ondersteuning bij de toeleiding.
- Vraag enthousiaste ouders om 'reclame' te maken bij hun landgenoten. Voor nieuwe ouders met jonge kinderen vormen landgenoten of lotgenoten die dezelfde taal spreken in veel gevallen een laagdrempelige en betrouwbare informatiebron.
- Maak een fotoboek over het reilen en zeilen op de peuterspeelzaal dat je ouders kunt laten zien.
- Organiseer een kennismakingsbijeenkomst of een 'open dag' op de peuterspeelzaal. Zorg dat daar personen aanwezig zijn die kunnen tolken.

Laat aan ouders zien wat je doet op de peuterspeelzaal

Als de jongste kinderen instromen worden de ouders uitgenodigd een uurtje mee te draaien. De peuter kan dan rustig wennen en de leidsters krijgen het vertrouwen van de ouders. Het is heel belangrijk om aan de ouders te laten zien wat je doet. Dan vertrouwen ze hun kind aan je toe.

MeanderOmnium, Zeist

Flyeren, open huis en op bezoek

Een leidinggevende van een peuterspeelzaal op ruim 1 kilometer afstand van een azc vertelt: "Bij de start hebben we een flyer gemaakt in het Engels. Van COA kregen we een lijst en samen met een COA-medewerker zijn we bij ouders langsgegaan en hebben hen enthousiast gemaakt. Daarna hebben we open huis gehouden. Ouders konden in het lokaal komen kijken, ze zagen wie de pedagogisch medewerkers waren, maakten kennis. Ook de wijkverpleegkundige van het consultatiebureau heeft geflyerd. Verder gaan de pedagogisch medewerkers regelmatig op bezoek in het azc. Ze gaan op huisbezoek bij ouders en spreken dan ook ouders van andere jonge kinderen aan. Toch zijn er eigenlijk nog teveel kinderen die niet komen."

Zorg voor een goed contact met het consultatiebureau en het COA

Een COA-medewerker op het azc in Heerlen geeft wekelijks de namen van peuters die in het azc zijn door aan de leidsters en de kindadministratie van Peuterspeelzaalwerk Heerlen. Als er een nieuw gezin op het azc komt, gaat één van de leidsters zelf op huisbezoek. Met een folder met foto's legt ze aan de ouders uit hoe een dag op de peuterspeelzaal verloopt. De meeste peuters komen daarna naar de peuterspeelzaal. Eerst was het lastig dat ouders hun kind niet op de vaste tijd kwamen brengen. Dat probleem is opgelost na een aantal weken streng beleid bij het openen en sluiten van het hek voor de peuterspeelzaal.

Peuterspeelzaalwerk Heerlen

Vraag: Welke kosten zijn gemoeid met het realiseren van een vve-aanbod voor peuters in de asielopvang?

Het organiseren van een vve-aanbod voor peuters in de asielopvang brengt extra kosten met zich mee en het is belangrijk om hier bij aanvang een realistische calculatie van te maken en te komen tot financiële afspraken tussen de betrokken partijen: gemeente, COA, de kinderopvangorganisatie, het consultatiebureau. Daarbij is het belangrijk dat ook over de benodigde tijdsinvestering concrete afspraken worden gemaakt. Bijvoorbeeld: hoeveel tijd is gemoeid met het informeren van ouders en welke organisatie doet wat?

De precieze kosten zijn per gemeente verschillend. Zij hangen af van de vorm die wordt gekozen en van de onderlinge afspraken tussen de partnerorganisaties.

De reguliere kosten voor een vve-plaats bedragen doorgaans € 4.378,- per kind per jaar. Dit bedrag is vastgesteld op basis van:

- € 9,95 per uur
- 2,75 uur per dagdeel
- 4 dagdelen per week
- 40 weken per jaar
- bezetting van 90%⁴

De extra kosten betreffen:

- In- en uitstroom: In veel groepen met asielpeuters is sprake van een grote in- en uitstroom. Dit brengt extra kosten met zich mee, zoals materialen, administratie en personele inzet (bijvoorbeeld oudergesprekken, huisbezoek, enzovoort).
- Flexibiliteit: Naast de grote in- en uitstroom is er bij groepen met asielpeuters vaak sprake van grote onzekerheid over de omvang van de groep(en) en het voortbestaan van de groep(en). Ten tijde van een grote instroom moeten er soms extra groepen worden gecreëerd, op een ander moment moeten die weer worden samengevoegd of opgeheven. Tegelijk vragen deze groepen om professionals met extra kwaliteiten. Voor kinderopvangorganisaties is hier sprake van een spanningsveld: welke professionals zetten ze op deze groepen en met welke contracten?

- Scholing: Het werken met peuters in de asielopvang creëert voor de professionals op de groep nieuwe uitdagingen, zoals het omgaan met trauma's, het omgaan met cultuurverschillen en het werken vanuit een NT2-aanpak. Hiervoor kan extra scholing nodig zijn. Het kan voordelig zijn om deze scholing af te nemen in samenwerking met de basisschool die de leerplichtige kinderen opvangt.
- Ondersteuning en begeleiding: Voor de professionals op de groep is een goede supervisie belangrijk in verband met het risico op secundaire traumatisering. Intervisie met professionals in de regio die met dezelfde doelgroep werken is ook een goed instrument om het werken op deze groepen te vergemakkelijken. Er zijn middelen en tijd nodig om deze supervisie en intervisie vorm te geven.
- Locatie en materialen: Op dit punt werken de kinderopvangorganisatie en COA vaak samen. In veel gevallen stelt COA een ruimte beschikbaar voor de peuterspeelzaalgroep. In sommige gevallen stelt COA ook (mede) de inrichting en materialen beschikbaar.
- GGD-inspectie-eisen: Zeker bij tijdelijke locaties is dit een heikel punt, waarmee aanzienlijke kosten gemoeid kunnen zijn.
- Toeleiding: COA-medewerkers en medewerkers van het consultatiebureau spelen een belangrijke rol in de toeleiding van nieuwe peuters naar de vve-groep. Dit vraagt om een flinke tijdsinvestering van deze medewerkers en van de vve-professionals.

Financiële mogelijkheden

Basisschool de Vlieger op het azc in Dronten bestaat al sinds 1994. De leerlinggewichten van deze school dragen dus voor een belangrijk deel bij aan het vve-budget in de gemeente. Directeur Marianne van den Heuvel: "De gemeente heeft daardoor genoeg financiële mogelijkheden om de voorschoolse voorziening goed vorm te geven en betaalt de ouderbijdrage, omdat ouders dat vanzelfsprekend niet kunnen opbrengen."

Stichting Kinderopvang Dronten

Vraag: Kun je van ouders in de asielopvang een bijdrage vragen?

Ouders die in de asielopvang verblijven, moeten rondkomen van een sober leefgeld. Zij ontvangen geen Kinderbijslag en kunnen geen ouderbijdrage voor de peuterspeelzaal betalen. Sommige kinderopvangorganisaties vragen van ouders wel een symbolische, kleine bijdrage voor extra activiteiten. Maar de maandelijkse bijdrage wordt normaal gesproken door de gemeente gecompenseerd.

Alleen voor een extra uitstapje een bijdrage

De ouders van de peuters op het azc in Heerlen hoeven geen ouderbijdrage te betalen: "Dat zou niet realistisch zijn. We vragen soms wel een kleine bijdrage, voor bijvoorbeeld een extra uitstapje. Ouders krijgen een weekbedrag van het COA en kunnen er zo aan wennen dat niet alles gratis is."

Geen goab-middelen

Een stichting voor kinderopvang en peuterspeelzalen in het midden van Nederland wil een groep starten voor de peuters op het asielzoekerscentrum in de gemeente. Ze hebben een aanvraag ingediend bij de gemeente. Omdat er veel verloop is in de bewoning van het azc hebben ze een scenario uitgewerkt voor een groep tot en met 8 kinderen en één voor een grotere groep. De belangrijkste kosten: de aanpassing van een ruimte op het azc voor peuters en personeelskosten. Om het betaalbaar te houden zijn er drie dagdelen voorgesteld.

In afwachting van het besluit van de gemeente signaleert de stichting twee problemen: De gemeente heeft eerder aangegeven aan de lokale bevolking dat de komst van het azc budgetneutraal zou zijn. Als het door de opening van een peuterspeelzaal wel extra geld zou gaan kosten, kan dat problemen opleveren met de bevolking en politiek. Bovendien heeft de betreffende gemeente geen goab-middelen. De vraag is of de gemeente voldoende budget is om dit plan te realiseren.

De directeur van de stichting: "Het hele plaatje is compleet: we willen en kunnen een kwalitatief goed aanbod organiseren, we hebben al contact met de basisschool op het azc, er is een lokaal gereserveerd en er ligt een plan bij de gemeente. Het zou ontzettend zonde zijn als we voor deze peuters niets kunnen doen door politieke of financiële redenen. De meeste kinderen blijven hier in Nederland en om latere problemen te voorkomen kan integratie niet vroeg genoeg beginnen."

Vraag: Wie zijn de belangrijkste samenwerkingspartners bij het opzetten van een peuterspeelzalaanbod voor peuters in de asielopvang?

Gemeente

De gemeente is normaalgesproken de partij die de realisatie van een professioneel aanbod voor peuters in de asielopvang mogelijk gemaakt door hiervoor financiële middelen vrij te maken uit het gemeentelijke budget en de betreffende partijen bijeen te roepen.

COA

Een goede samenwerking met COA is cruciaal voor de realisatie van een aanbod voor peuters in de asielopvang. COA is de partij die verantwoordelijkheid draagt voor alle personen in de opvang, die het beste zicht heeft op de in- en uitstroom van peuters, die een belangrijke rol kan spelen in de toeleiding en die mogelijk ruimte en middelen beschikbaar kan stellen. Daarnaast hebben COA-medewerkers vaak een goed zicht op wat er speelt onder de peuters en hun ouders en kan COA meedenken over een mogelijke samenwerking tussen de eigen vrijwilligers en de kinderopvang.

Consultatiebureau

De consultatiemedewerkers hebben alle peuters en hun ouders in beeld en kunnen een grote rol spelen bij de toeleiding naar de peuterspeelzaalgroep. Ook voor signalering en doorverwijzen is het consultatiebureau een belangrijke partner.

Basisonderwijs

De basisschool voor de leerplichtige kinderen uit de asielopvang onderwijs is een belangrijke gesprekspartner voor het maken van afspraken over de doorgaande lijn en voor mogelijke samenwerking op gebieden als scholing van de professionals en huisvesting.

Inspecties

Het is zaak om tijdig af te stemmen met de GGD-inspectie en - in geval van een vve-aanbod - met de Inspectie van het Onderwijs.

Bibliotheek / speeltheek

Daarnaast is het interessant om ook samenwerking te zoeken met andere mogelijke partnerorganisaties zoals de lokale bibliotheek en de speeltheek.

De meeste van deze relevante partijen zullen vertegenwoordigd zijn in het LEA- of vve-overleg.

Informereren, betrekken en doorverwijzen

Eind vorig jaar besloot de gemeente Arnhem mee te werken aan de komst van een tijdelijk azc in Elden. Kinderopvang SKAR, deel van de Korein Groep, ondernam meteen actie. In een plan voor de gemeente presenteerden ze hun ideeën over een aanbod voor de peuters uit het azc. Ze hadden al ervaring op dit terrein: Kwink, een ander deel van de Korein groep, heeft al tien jaar een peutergroep op het azc in Leersum. Jonathan Simonis, vve-coördinator bij SKAR: "De gemeente was positief over ons plan. Ze zien de peuters ook echt als 'Arnhemse peuters' en willen dus vanuit hun reguliere beleid kwalitatief goede voorzieningen aanbieden." Over de voorbereiding en de invulling van het aanbod heeft SKAR goed kunnen overleggen met de gemeente Arnhem.

SKAR heeft goede contacten met het COA over de verdeling van verantwoordelijkheden: "Medewerkers van het COA informeren ouders over de peutergroep en verwijzen ze door. Ook is er contact met het consultatiebureau en het wijkteam over het signaleren van bijzonderheden in de ontwikkeling van de kinderen en zo nodig voor het inschakelen van extra hulp."

Nog een tip van SKAR: Informeer je oudercommissie goed over het opstarten van deze nieuwe groep en latere integratie van de peuters in de bestaande groepen. Denk samen met hen na over hoe je ouders hierin het beste meeneemt.

Kinderopvang SKAR, Arnhem

Afspraak met de GGD

Kinderopvang Dronten heeft voor de peuterspeelzaal op het azc afspraken met de GGD gemaakt over het aantal kinderen: "Soms zijn er maar weinig peuters en soms zit de groep helemaal vol. En dan kunnen er ineens nog een paar nieuwe kinderen op de stoep staan, die je niet weg wilt sturen." Er zijn daarom afspraken gemaakt dat incidenteel afgeweken mag worden van de beroepskracht-kind ratio van 1:8. Dat is geen probleem, omdat het nooit voor langere tijd het geval is. Zou dat wel zo zijn, dan moet er een nieuwe groep gestart worden.

Kinderopvang Dronten

Samenwerken met vrijwilligers van COA

Vraag: Er is voor de peuters al een aanbod door vrijwilligers - hoe gaan we daarmee om?

Vrijwilligers zijn zowel bewoners als niet-bewoners van een asielopvanglocatie die zich binnen de opvang actief inzetten onder verantwoordelijkheid van COA. In elk centrum wordt een ruimte beschikbaar gesteld voor jonge kinderen en hun ouders, de 'speelkamer'. Het gaat hier nadrukkelijk niet om een kinderopvangvoorziening en deze faciliteit valt dan ook niet onder de Wet op de Kinderopvang. De mate waarin deze ruimtes actief worden gebruikt verschilt per locatie, van speelkamers waar speelgoed ligt voor algemeen gebruik tot speelkamers waar wekelijks en op vaste dagdelen een activiteitenprogramma wordt aangeboden.

Ouders als vrijwilliger

Bij een kinderopvangorganisatie draait een moeder, bewoner van het azc, al jarenlang actief mee op een vve-groep. Zij tolkt voor de ouders, zorgt voor toeleiding en helpt mee in de groep.

Het is belangrijk om je als kinderopvangorganisatie te realiseren dat de vrijwilligers die in de asielopvang met de jonge kinderen en hun ouders werken, vaak al jarenlang contacten en expertise hebben opgebouwd. De vrijwilligers worden begeleid door een COA-medewerker. Het is voor een kinderopvangorganisatie die in of bij een asielopvanglocatie een aanbod voor de peuters gaat verzorgen belangrijk om met deze COA-medewerker en de vrijwilligers in gesprek te gaan en te verkennen wat beide partijen voor elkaar kunnen betekenen. Enkele aandachtspunten in het contact met de vrijwilligers zijn:

- Toon interesse in wat de vrijwilligers in de afgelopen jaren hebben opgebouwd en hoe zij daarin te werk zijn gegaan. Als kinderopvangorganisatie kun je veel hebben aan deze ervaringen en aan de do's en dont's die daaruit zijn voortgekomen.
- Benoem de overeenkomsten, maar ook de verschillen tussen de aanpak van vrijwilligers en die van de eigen organisatie, wees daar helder over.
- Bekijk samen met de vrijwilligers de mogelijkheden voor samenwerking. Het professionele peuterspeelzaalaanbod is vaak maximaal vijf dagdelen per week beschikbaar en alleen gericht op kinderen vanaf 2 of 2,5 jaar. In

de weekenden en in de vakanties is de peuterspeelzaal meestal dicht. Met de vrijwilligers kan verkend worden hoe peuterspeelzaal en 'speelkameraanbod' elkaar kunnen versterken.

Vraag: Op welke manieren kan de samenwerking met vrijwilligers vorm krijgen?

Het werkt het best als professionals en vrijwilligers in grote lijnen dezelfde pedagogische en didactische lijn aanhouden. Dat betekent dat de pedagogisch medewerkers en vrijwilligers inhoudelijk met elkaar in gesprek gaan en eens bij elkaar op de groep kijken, dat vrijwilligers de kans krijgen om bijvoorbeeld deel te nemen aan studiemomenten en dat vrijwilligers bijvoorbeeld kunnen meedraaien op de groep om via 'modeling' zicht te krijgen op de pedagogische en didactische aanpak van de kinderopvangorganisatie.

Samenwerken met vrijwilligers kan op verschillende manieren. Voorbeelden die we tegenkwamen:

- Een vrijwilliger die als tweede kracht of boventalig meedraait op een reguliere peuterspeelzaalgroep of vve-groep.
- Vrijwilligers die een activiteitenaanbod organiseren op de dagen dat er geen peuterspeelzaal is. Voor kinderen in een asielzoekerscentrum bieden de weekenden en schoolvakanties vaak meer verveling dan plezier.
- Gebruik van de ruimte of de speelmaterialen met begeleiding door de vrijwilligers. Ook kunnen de spelen en spelmaterialen van de peuterspeelzaalgroep naar de speelkamer tijdens weekenden en vakanties.

Extra inzet door vrijwilligers is welkom

Op de peuterspeelzaal op het azc in Heerlen staan twee vve-beroepskrachten en een van de vrijwilligers die voorheen ook in de speelgroep actief was. Directeur Ingrid van den Bunder: "We hebben bij de werving van de leidsters sterk geselecteerd op inlevingsvermogen en een onbevooroordeelde houding. Vanwege de complexiteit van deze doelgroep zitten er in de groep maximaal 12 peuters. Het aantal peuters varieert sterk: soms zijn er maar een paar kinderen aanwezig, soms zit de groep helemaal vol. Maar de inzet en ervaring van deze extra vrijwilliger is altijd heel erg welkom."

Peuterspeelzaalwerk Heerlen

Vraag: Kun je peuters uit de asielopvang beter opvangen in een aparte groep of in een reguliere peuterspeelzaalgroep?

Beide vormen zien we in de praktijk terug. De keuze hangt sterk samen met het aantal peuters in de asielopvang. Als dat aantal groot genoeg is, is een eigen groep op of bij de asielopvanglocatie mogelijk. Zo hebben in de grote noodopvanglocatie Heumensoord in Nijmegen enkele vve-groepen gefunctioneerd, totdat deze tijdelijke voorziening weer gesloten werd.

Voor een aparte groep zijn we inhoudelijke argumenten. Het is voor de peuters in een bestaande vve-groep onrustig als er voortdurend asielzoekerspeuters in en uitstromen die bovendien het Nederlands nog in het geheel niet

mchtig zijn. Het is voor de asielzoekerspeuters prettig als zij in een zeer gestructureerde, veilige setting een aanbod krijgen aangereikt dat is afgestemd op kinderen die bij binnenkomst nog geen woord Nederlands spreken. Bij de keuze voor een reguliere peuterspeelzaal in de buurt is het, vanwege de snelle in- en uitstroom en het niet beheersen van het Nederlands, raadzaam om slechts enkele asielpeuters per groep te plaatsen. De belasting voor de pedagogisch medewerkers en de groep is dan gespreid.

Vraag: Is het beter om de peuterspeelzaal in/bij de asielopvang te plaatsen of juist daarbuiten en in of bij een basisschool of juist niet?

	In/bij het azc		Op afstand van het azc	
	In/bij een basisschool	Niet in/bij een basisschool	In/bij een basisschool	Niet in/bij een basisschool
Bereik	+	+	+	-
Ouderbetrokkenheid	+	+	-	-
Doorgaande lijn	+	-	+	-
Integratie in Nederlandse samenleving	-	-	+	+

Tabel: Voors (+) en tegens (-) van locatiekeuze binnen of buiten de asielopvang en al dan niet in/bij een school

In bovenstaande tabel staan de voor- en nadelen van elke keuze:

- Om zoveel mogelijk peuters en hun ouders te bereiken, werkt het goed om een locatie op of bij het azc te kiezen.
- Hoe dichter de peutervoorziening bij het azc ligt, hoe makkelijker het is om ouderbetrokkenheid te realiseren.
- Bij een peutervoorziening die op enige afstand ligt, is vervoer voor ouders al snel een struikelblok, bijvoorbeeld wanneer zij niet kunnen fietsen.
- Indien de peutervoorziening op afstand van de asielopvang ligt, is de ligging bij een school gunstig: asielzoekersouders begrijpen dan dat de peutervoorziening een soort 'school' voor hun peuter is en staan over het algemeen zeer positief tegenover onderwijs voor hun kinderen.
- Een locatie bij een school, hetzij op het centrum, hetzij daarbuiten, kan de doorgaande lijn bevorderen. Direct

- gebeurt dat wanneer peuters doorstromen naar deze specifieke school. Echter, de meeste peuters worden nadat de ouders een status hebben gekregen elders in Nederland gehuisvest. Niettemin zorgt het contact tussen voorschoolse voorziening en school er ook in die gevallen voor dat het peuteraanbod goed kan worden afgestemd op de stap die kinderen (hier of elders) naar groep 1 maken.
- Bij een voorziening buiten het azc komen peuters en hun ouders in aanraking met de Nederlandse samenleving en dat is belangrijk voor hun toekomstige integratie.

Op basis van bovenstaand schema heeft een locatie binnen de asielopvang de voorkeur boven een locatie op afstand van de asielopvang en is een locatie in of bij een basisschool te verkiezen boven een locatie die niet bij een school in de buurt ligt.

Voor kinderopvangorganisaties heeft een locatie op de asielopvanglocatie een aantal praktische voordelen:

- In veel gevallen kan gebruik worden gemaakt van een ruimte van COA en stelt COA bijvoorbeeld ook de inrichting en speel- en spelmaterialen beschikbaar.
- Op het centrum kunnen de pedagogisch medewerkers makkelijk contact onderhouden met ouders, met de COA-medewerkers en de medewerkers van het consultatiebureau. Daardoor is het bereik groter en sneller en is de drempel lager om op 'huisbezoek' te gaan, bijvoorbeeld als een kind opeens niet meer komt.
- De peuterspeelzaal kan op het centrum deelnemen aan de consultatie-overleggen met COA en de GGD over gezinnen waar zich problemen voordoen.
- In sommige gevallen werken pedagogisch medewerkers nauw samen met vrijwilligers die op het centrum werkzaam zijn met kinderen.

Kijk wat praktisch haalbaar is qua locatie en ruimte

"Omdat het azc te ver weg ligt van de reguliere locaties van MeanderOmnium, is er gekozen voor een locatie op het azc zelf. De peuters hebben een eigen ruimte die zoveel mogelijk ingericht is op de Piramide-manier."

MeanderOmnium, Zeist

Normaliseren en integreren

Iets meer dan een maand na de opening van het azc in Elden is er op loopafstand een peutergroep gestart op een van de locaties van Kinderopvang SKAR. De zeven peuters vanaf 2,5 jaar komen per week drie dagdelen van vier uur samen spelen. Om aan te sluiten bij het dagritme van het azc is gekozen voor de middagen. De kinderen zitten nu nog in een aparte groep, maar de bedoeling is dat ze daarna in kunnen stromen in reguliere groepen. Jonathan Simonis, vve-coördinator: "We willen zo snel mogelijk normaliseren en integreren."

Kinderopvang SKAR, Arnhem

Vraag: Wat kunnen we doen als de ruimte in de asielopvang niet aan alle GGD-richtlijnen voldoet?

Een knelpunt van met name noodopvanglocaties is dat deze slechts tijdelijk zijn en dat er meestal geen ruimte is die in alle opzichten voldoet aan de GGD-vereisten voor een kinderopvangvoorziening. Te denken valt dan aan zaken als de plaatsing van de radiatoren, de beschikbaarheid van kindertoiletten en de inrichting van de buitenruimte. Het advies is om ook de GGD in een vroeg stadium te betrekken en samen met COA te bekijken wat wel mogelijk is. Als er geen mogelijkheid is om de ruimte voldoende aan te passen, zijn er wellicht mogelijkheden om met de peuters uit te wijken naar een geschikte locatie in de buurt van de opvang of om op de asielopvanglocatie een activiteitenaanbod voor de peuters te organiseren dat geen kinderopvangaanbod is. De peuters en hun ouders kunnen dan bijvoorbeeld gebruik maken van een goed ingerichte speelkamer waar ontwikkelingsgerichte materialen aanwezig zijn en activiteiten worden aangeboden. Op deze groep kan een professional meewerken met de vrijwilligers, de aanwezige ouders ondersteunen en – in het gunstigste geval – een taalgericht aanbod aan de kinderen bieden. Zo kan op een locatie waar geen ruimte aanwezig is voor een formele voorschoolse voorziening, toch een zekere mate van structuur en taalondersteuning worden geboden.

Vraag: Hoe wordt vervoer van de asielopvang naar de peuterspeelzaal georganiseerd en betaald?

Voor schoolgaande kinderen maken gemeente en COA afspraken over de eventuele vervoerskosten. Het vervoer van peuters naar een voorschoolse voorziening valt niet onder de verantwoordelijkheid van COA. COA benadrukt de verantwoordelijkheid en zelfstandigheid van ouders: het beste is als ouders zelf hun kind kunnen halen en brengen. Ook vanuit het oogpunt van ouderbetrokkenheid heeft dit de voorkeur.

Toch kan het voorkomen dat vervoer nodig is, omdat er slechts enkele peuters in de asielopvang verblijven en deze kinderen deelnemen aan een peuterspeelzaalgroep elders in de gemeente. In dat geval is het aan de gemeente, COA en de kinderopvangorganisatie om hierover tot afspraken te komen. Onderstaande voorbeelden laten zien dat er op dit gebied een grote variëteit is.

Voorbeelden van vervoer

Een kinderopvangorganisatie is een vve-groep gestart op 1,5 kilometer afstand van het asielzoekerscentrum. De organisatie heeft een bakfiets aangeschaft en heeft met vrijwilligers op het asielzoekerscentrum (ouders en Nederlandse vrijwilligers) een schema opgesteld wie de peuters op welke dag naar de peuterspeelzaal brengt en weer ophaalt.

Een kinderopvangorganisatie mag op kosten van de gemeente en COA een elektrische bolderkar aanschaffen om enkele peuters van het asielzoekerscentrum naar de peuterspeelzaal in de belendende wijk te vervoeren.

Een gemeente betaalt het vervoer van enkele peuters die in een busje samen met de schoolgaande kinderen naar een nieuwkomersschool elders in de gemeente worden gebracht.

Vraag: In hoeverre is het werken met peuters in de asielopvang anders?

Veel kinderopvangorganisaties benadrukken dat zij de peuters van een asielopvanglocatie zoveel mogelijk een 'gewoon' aanbod bieden en dat de peuters daar goed bij gedijen. Echter, hoe korter deze kinderen in Nederland zijn en hoe meer in- en uitstroom er is op de groep, hoe minder 'gewoon' het er op de groepen aan toe gaat. Van de pedagogisch medewerkers wordt dan extra inzet, kennis en kunde gevraagd om de kinderen te laten wennen en te stimuleren in hun ontwikkeling (zie: Pedagogisch medewerkers).

Het bieden van veiligheid en structuur is heel belangrijk. Daarnaast is er uiteraard veel aandacht nodig voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en voor taalontwikkeling. De inrichting van de ruimte doet er uiteraard ook toe, maar het allerbelangrijkste is om deze peuters de kans te bieden plezier te hebben met de pedagogisch medewerkers, met andere peuters en met het spelen met de materialen. Ook voor pedagogisch medewerkers is het van belang om voldoening en plezier te ontleen aan het signaleren van kleine stappen voorwaarts bij de kinderen. Hieronder geven we tips voor elk van deze aspecten.

Tips voor veiligheid en structuur

Nog meer dan op reguliere peuterspeelzaalgroepen zijn de kinderen en hun ouders gebaat bij veiligheid en structuur. Afscheid nemen is voor deze peuters maar zeker ook voor hun ouders vaak extra moeilijk. De ene peuterspeelzaal geeft daarom extra veel ruimte aan ouders om op de groep erbij te blijven. De ander kiest ervoor om een heel duidelijk en consequent afscheidsmoment in te bouwen. In het dagritme wordt zoveel mogelijk dezelfde structuur aangehouden. Dagritme kaarten, liedjes en gebaren worden gebruikt om de overgangen ook duidelijk te maken aan de kinderen die nog geen woord Nederlands spreken.

Tips voor aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling

De pedagogisch medewerkers houden het sociaal-emotionele welzijn van de kinderen scherp in de gaten, juist omdat deze peuters zich nog niet in het Nederlands

kunnen uiten. Doet een kind actief mee? Is het kind nieuwsgierig? Laat een kind agressie of juist passiviteit zien? Als ze zorg ervaren over de ontwikkeling van een kind, vragen ze een expert om mee te kijken op de groep.

Tips voor de inrichting van de ruimte

Binnen de asielopvanglocaties zijn voor jonge kinderen vaak weinig speel- en spelmaterialen beschikbaar. Ook in het herkomstland en tijdens de vlucht beschikten kinderen vaak nauwelijks over speelgoed. Pedagogisch medewerkers waken er daarom voor om kinderen te overspoelen met speelgoed. Kinderen moeten eerst leren om zorgvuldig met speelgoed om te gaan en om ermee te spelen. Ook vinden deze kinderen het vaak nog moeilijk om speelgoed aan het einde van de dag weer achter te laten in de peuterspeelzaal.

In de inrichting wordt veel met pictogrammen gewerkt, zodat kinderen zelfstandig hun weg kunnen vinden in de ruimte en weten waar ze welke materialen kunnen vinden en ook weer opruimen. Gebruik pictogrammen als ondersteuning van de werkzaamheden.

"De asielzoekerspeuters kunnen vaak moeilijk tot spelen komen en weten soms niet hoe om te gaan met speelgoed. Het is belangrijk ze te begeleiden bij het spelen en beperkt materiaal aan te bieden."

Kinderopvang SKAR, Arnhem

Tips voor taal

Pedagogisch medewerkers gebruiken vaste formuleringen, ondersteund met handgebaren. Door de voortdurende herhaling herkennen de kinderen de woorden: 'We gaan nu onze jas aantrekken.' 'Na het plassen handen wassen.' 'Dat doet X pijn, dat mag niet.' enzovoort.

Laat het thema 'Welkom' met regelmaat terugkomen, omdat er steeds weer nieuwe kinderen op de groep komen en omdat de pedagogisch medewerkers met dit thema de basis leggen voor kinderen om zich thuis te voelen.

De peuters kunnen zich niet altijd uiten vanwege de taalbarrière. Muziek en beweegprogramma's vormen dan een goede uitlaatklep.

Tips voor plezier

De pedagogisch medewerkers zijn blij met kleine stapjes en successen. Als een peuter na weken van huilen voor het eerst zonder tranen afscheid neemt van zijn moeder, dan kan dit voor de medewerkers voelen als een grote overwinning. Als een totaal in zichzelf gekeerde peuter voor het eerst stiller en geïnteresseerd zit te kijken naar de spelende kinderen naast hem, is dit een belangrijk moment.

“Houd er rekening mee dat kinderen soms maar kort aanwezig zijn, maar laat je hierdoor niet ontmoedigen. Het is ongelooflijk hoe snel een peuter woorden en structuur op pikt”, aldus de leidinggevende van Peuterspeelzaalwerk Heerlen.

Uitdagingen voor leidsters

Voor de leidsters is het werken op de azc-peuterspeelzaal in Soesterberg heel intensief. Karin Augustinus, kwaliteitsmedewerker bij MeanderOmnium: “De kinderen hebben veel individuele aandacht nodig. In het begin lijkt een kindje soms heel vrolijk, maar dan merk je pas later dat ze zich te snel hechten en zich veilig voelen of dat ze juist heel veel huilen, niet van hun ouders wegwillen of erg aan een broertje of zusje hangen. Deze kinderen hebben veel sociaal-emotionele behoeften waar de leidsters mee bezig zijn. Het eerste doel is ze een plek geven waar ze zich veilig voelen, maar we willen ze ook nog zo veel mogelijk van de Nederlandse taal leren. De beste manier om hiermee om te gaan is zoveel mogelijk structuur en een vast ritme.”

Soms lopen ze ook tegen praktische problemen aan: “Op het azc is een dag-/nachtritme dat heel anders is dan in een ‘normale’ situatie. Peuters gaan bijvoorbeeld laat slapen of hebben ‘s nachts last van lawaai op de gang. We proberen daar afspraken over te maken met het COA, maar je kunt hier niet altijd invloed op hebben. Daardoor zijn sommige peuters overdag moe.”

MeanderOmnium, Zeist

Ook in de zomervakantie

In de zomervakantie draait de groep in Elden gewoon door, omdat deze peuters en hun ouders geen ‘normaal’ jaarritme hebben met vakanties. Jonathan Simons, vve-coördinator: “Dat was ook expliciet onderdeel van het plan dat SKAR bij de gemeente indiende. Zes weken stoppen zou daarbij ook een onnodige terugval in de (taal)ontwikkeling kunnen opleveren.”

Kinderopvang SKAR, Arnhem

Vraag: Welke programma's en instrumenten worden gebruikt om met deze peuters te werken?

Een deel van de kinderopvangorganisaties werkt met peuters in de asielopvang op precies dezelfde manier als op andere groepen, met hetzelfde vve-programma en hetzelfde kindvolgsysteem. Maar in de praktijk lopen veel pedagogisch medewerkers wel tegen een aantal problemen aan, zoals de onmogelijkheid om de peuters te toetsen; de korte verblijfsduur van de peuters, zodat ontwikkelingslijnen niet goed geobserveerd kunnen worden; het vve-programma kan slechts ten dele gebruikt worden. Taalexperts wijzen er op dat de bestaande vve-programma's niet NT2-proof zijn en verschillende teams hebben daarom ook eigen materiaal ontwikkeld en eigen thema's uitgewerkt.

Sommige kinderopvangorganisaties hebben ervoor gekozen om voor de groepen met asielpeuters een ander vve-programma te gebruiken dan voor de andere groepen.

'Ik ben blij dat ik aan de ontwikkeling van deze peuters kan bijdragen'

Op het azc in Dronten is al vanaf 1994 een school gehuisvest voor kinderen van asielzoekers. Ook de vrijwillige peuterspeelgroep draaide al lang. Vanuit de gemeente kwam in 2012 de wens deze te professionaliseren tot een peuterspeelzaal met volwaardig VVE aanbod. Via een interne sollicitatieprocedure bij Stichting Kinderopvang Dronten zijn drie zeer bekwame en gemotiveerde beroepskrachten geselecteerd die vier ochtenden per week de groep draaien. Het zijn leidsters met een uitgebreide VVE-scholing en veel ervaring met zorgkinderen en complexe groepssamenstellingen. Een van de leidsters: "Dit is echt waar mijn hart ligt. Het is zo'n fantastische groep om mee te werken en zulk dankbaar werk. Ik ben blij dat ik aan de ontwikkeling van deze peuters kan bijdragen."

Afscheid nemen

Aan de muur in het lokaal een lange rij van honderden foto's: alle peuters die hier ooit op de groep hebben gezeten. Directeur Marianne van den Heuvel: "Het werk op deze groep vraagt meer van onze leidsters dan op een reguliere groep. Nodig is flexibiliteit, los kunnen laten en om kunnen gaan met afscheid nemen." Een van de leidsters bevestigt dat: "Sommige kinderen blijven maar een korte periode. We hebben inmiddels geleerd om daarmee om te gaan, maar het blijft moeilijk om afscheid van ze te nemen." Op dit moment gaat de doorstroom vrij snel, omdat Syrische gezinnen sowieso een status krijgen. Als een gezin afgewezen wordt verblijven ze vaak langere tijd in het azc, omdat dan de procedure opnieuw wordt gestart en men in hoger beroep gaat. Soms worden gezinnen ook na langdurig verblijf alsnog uitgezet en komen ze weer terug naar het azc. De leidsters horen soms verhalen over de achtergrond en geschiedenis van de kinderen en hun ouders:

"Dat is heftig en je moet dat op de een of andere manier van je af kunnen zetten. Ook hoor je soms dat een gezin uitgezet wordt. Als je die peuter in de groep hebt kan dat heel naar zijn." Maar informatie over de achtergrond en gezinssituatie kan ook helpen: "Toen we de geschiedenis van een aantal moeders kenden, snapten we ineens veel beter waar bepaald gedrag van hun kinderen vandaan kwam." De leidsters hebben veel steun aan elkaar bij het omgaan met heftige verhalen en situaties. Wel hebben ze behoefte aan extra ondersteuning en informatie over traumaherkenning, communicatie met ouders, cultuurverschillen en Nederlands als tweede taal (nt2).

Geen B-aanbod

Het uitgangspunt in Dronten: het zijn net zo goed 'onze' kinderen, dus ze krijgen geen B-aanbod. Voor zover dat kan krijgen ze hetzelfde VVE-programma als andere doelgroepkinderen. Een van de leidsters: "Het is soms wel lastig wat je kunt verwachten. Dat moet je soms bijstellen. De kinderen kennen nog geen woord Nederlands, zijn hier soms maar heel kort en er zit veel verloop in de groep. Wat kun je dan bereiken? Het belangrijkste vind ik dat je ze in elk geval een leuke ochtend hebben en dat we ze hier een veilige basis kunnen bieden van waaruit ze zich kunnen ontwikkelen. Alles wat ze leren aan bijvoorbeeld taal is mooi meegenomen." De kinderen leren een aantal woorden per week, in tegenstelling tot de lijst voor doelgroepkinderen op andere VVE-locaties. Ouders krijgen een werkblad mee met de woorden die de kinderen die week geleerd hebben. De leidsters praten voortdurend Nederlands tegen de peuters. Als ze niet dezelfde moedertaal hebben doen de kinderen dat soms ook onderling: "Dat is erg leuk om te zien". Als de vaders en moeders hen op komen halen reageren de peuters blij: "Papa! Mama!" En tegen de juf: "Doei!"

Stichting Kinderopvang Dronten

Vraag: Hoe geef je vorm aan ouderbetrokkenheid?

Het betrekken van ouders die in de asielopvang verblijven, is voor alle kinderopvangorganisaties een enorme uitdaging. Deze ouders zijn over het algemeen niet bekend met het fenomeen peuterspeelzaal, weten soms niet wat er van hen als ouder verwacht wordt, hebben meestal veel zorgen aan hun hoofd en spreken nauwelijks een woord Nederlands.

Ouders betrekken bij de peuterspeelzaal

Wij gebruiken Nederlands als voertaal met de peuters. Met de ouders beperken we ons tot Nederlands en Engels. Vaak kan een andere ouder tolken. In het geval van echte problematiek willen wij in verband met privacy niet een andere ouder laten tolken; in deze gevallen maken we gebruik van de tolktelefoon via het COA.

Peuterspeelzaalwerk Heerlen

Voor kinderopvangorganisaties is de eerste grote uitdaging ervoor zorgen dat ouders hun kind op tijd brengen en halen en zich houden aan de afgesproken dagdelen en frequentie. Dit is een kwestie van voortdurend uitleggen en herhalen. Een tweede uitdaging is de overdracht van informatie over het wel en wee van het kind op de groep en het bespreken van de kindontwikkeling. Dat gebeurt, door het gebrek aan een gezamenlijke taal, meestal op een heel basaal niveau. Het advies is om activiteiten voor en met ouders zo laagdrempelig mogelijk op te zetten, in een vorm die voor ouders herkenbaar en niet te talig is. Een gezamenlijke picknick met zelfgemaakte hapjes, een gezamenlijke wandeling naar de kinderboerderij of een bezoek aan een speeltheek of bibliotheek zijn goede voorbeelden.

“Probeer ouders te betrekken bij het spelen. Voor veel ouders is spelend leren en lerend spelen niet vanzelfsprekend. Informeer ouders hierover en begeleid ze bij het samen spelen.”

Kinderopvang SKAR, Arnhem

Tips om ouderbetrokkenheid te versterken

- Maak een fotoboek van een gewone dag in de opvang en laat dat zien.

- Maak gebruik van een digitale fotolijst of een app om foto's en informatie te delen.
- Geef ouders de mogelijkheid om op de groep aanwezig te zijn.
- Bied ruimte voor het spreken van de eigen taal, zodat ouders met hun kind kunnen communiceren en elkaar zaken kunnen vragen en uitleggen.
- Probeer ouders te betrekken bij het spelen. Voor veel ouders is spelend leren en lerend spelen niet vanzelfsprekend. Informeer ouders hierover en begeleid ze bij het samen spelen.
- Informeer ouders over het thema van de week met pictogrammen en bijbehorende woorden.
- Informeer ouders over hun peuter en laat bijvoorbeeld een filmpje zien van hun peuter tijdens een ochtend op de peuterspeelzaal.

Ook voor de ouders is een peutergroep op het azc belangrijk

“Er zitten veel haken en ogen aan dit project, maar de kinderen hebben er zo ontzettend veel profijt van. Het is het meer dan waard”, zegt Karin Augustinus, kwaliteitsmedewerker bij MeanderOmnium. “Niet alleen hebben de kinderen een veilige basis, leren ze de Nederlandse taal en zijn ze even los van de zorgen op het azc, ook voor hun ouders is het belangrijk. Ze hebben even tijd om andere dingen te regelen, naar taalles te gaan en ze leren veel van de leidsters: op tijd komen, een jas meegeven aan je kind, afzeggen als je niet kunt komen en je peuter niet alleen over het terrein van het azc laten lopen.”

Een leidster van de peuterspeelzaal op het azc in Soesterberg: “We kunnen ouders ook helpen met kleine dingen in de opvoeding. We geven ouders tips hoe je ervoor kunt zorgen dat je kind luistert door je stem en je houding te gebruiken, zonder te slaan. Of we vertellen ouders dat het goed is om je telefoon weg te leggen, naar je kind te kijken en je kind te prijzen als het goed gaat. Zeg je kind bewust gedag en laat merken dat je trots bent op hem/haar. Een van de moeders kwam pas naar me toe en vroeg: ‘Wat betekent goed gedaan?’ Haar zoontje had dat vaak van ons gehoord en zei dat regelmatig thuis. Het is mooi dat je in zulke dingen een voorbeeld kunt zijn.”

Pedagogisch medewerkers

Vraag: Welk type pedagogisch medewerker heb je nodig op de groep?

Kinderopvangorganisaties geven aan dat de pedagogisch medewerkers die werken met peuters in de asielopvang grote betrokkenheid moeten voelen en tegelijk stevig in hun schoenen moeten staan. Ervaring met nieuwkomers-kinderen en hun ouders is daarbij een pré, evenals ervaring met het werken op een vre-groep. Deze pedagogisch medewerkers moeten elk kind dat - al dan niet voor korte duur - met enthousiasme weten te ontvangen en tegelijk kunnen omgaan met het feit dat kinderen plotsklaps weer verdwenen kunnen zijn. Zij moeten open en geïnteresseerd zijn tegenover ouders. Verder zijn een grote mate van flexibiliteit en relativeringsvermogen van belang.

Het werken met peuters uit de asielopvang kan pedagogisch medewerkers binnen hun organisatie een wat eenzame en onzekere positie geven. Dit komt, omdat hun ervaringen sterk afwijken van die van collega's op de andere groepen, omdat het voortbestaan van hun groep afhangt van de instroom van asielzoekerspeuters en omdat de kennis en ervaring die zij op deze groepen opdoen niet één op één is in te zetten in een gewone peuterspeelzaal. Dit in combinatie met het extra grote risico dat deze pedagogisch medewerkers lopen op secundaire traumatisering maakt een zorgvuldige selectie en begeleiding van groot belang.

Zorg dat duidelijk is waar de leidsters met signalen over de ouders naartoe kunnen

“De leidster en vrijwilligers moeten veel affiniteit hebben met deze doelgroep”, zegt Karin Augustinus, kwaliteitsmedewerker bij MeanderOmnium, “maar ze moeten ze ook niet zielig vinden of zich te veel emotioneel verbinden met het verhaal van een gezin. Want dat gaat uiteindelijk tegen je werken, terwijl je deze kinderen en hun ouders juist verder wil helpen.” De eerste twee dagen werkt er op de azc-peuterspeelzaal in Soesterberg een medewerker van de peuterspeelzaal op het azc in Leersum mee. Van haar leren de pedagogisch veel. Daarnaast is er ondersteuning van een intern begeleider en komt Karin regelmatig meekijken op de groep om te ondersteunen bij zorgvragen: “Je moet niet onderschatten welke problematiek bij deze kinderen speelt.

Met alleen een vre-aanbod ben je er niet, er spelen ook veel zorgvragen bij zowel peuters als ouders.” Dat de peuterspeelzaal onderdeel is van een brede welzijnsorganisatie is een voordeel. De leidsters weten goed wat er is aan aanvullende ondersteuning voor ouders en kinderen. Karin: “Zo is een moeder doorgestuurd naar fietsles en hebben we goed contact met vluchtelingwerk over de ondersteuning van ouders.”

MeanderOmnium, Zeist

Selectie pedagogisch medewerkers

De leidsters zijn geselecteerd op het vermogen om grenzen te trekken en niet te betrokken te raken bij een peuter en zijn familie. Dat is niet altijd makkelijk. Het is van belang om de emotionele belasting van de leidsters goed in de gaten te houden.

Peuterspeelzaalwerk Heerlen

Vraag: Welke ondersteuning hebben pedagogisch medewerkers nodig?

Voor pedagogisch medewerkers die met peuters in de asielopvang werken is het vaak behoorlijk pionieren. Zij moeten hun eigen weg zien te vinden in het werken met ouders die niet-Nederlandstalig zijn, in het gebruik van een vre-programma bij kinderen die zonder enige voorkennis binnen komen, en in het omgaan met afwijkend gedrag van peuters die mogelijk getraumatiseerd zijn geraakt. De soms heftige ervaringen die deze pedagogisch medewerkers opdoen, kunnen zij lang niet altijd delen met collega's van andere locaties. Voor deze pedagogisch medewerkers is het extra belangrijk dat zij ondersteund en begeleid worden vanuit de kinderopvangorganisatie en dat de leidinggevende waakt voor secundaire traumatisering bij de pedagogisch medewerkers. Het organiseren van goede back-up in de vorm van vaste invallers kan lucht geven, want de vaste pedagogisch medewerkers zijn zich er van bewust dat de peuters het moeilijk vinden als een vaste leidster afwezig is vanwege ziekte of vakantie. Als er in de regio meer groepen zijn waar vluchtelingen-peuters of nieuwkomerspeuters worden opgevangen, kan het voor de pedagogisch medewerkers inspirerend zijn om met regelmaat gezamenlijk intervisie te hebben over de

specifieke uitdagingen die het werken met deze kinderen met zich meebrengen. Verder is het voor de pedagogisch medewerkers belangrijk dat ook vanuit het management een goed contact wordt onderhouden met de organisaties waarmee zij in de dagelijkse praktijk nauw te maken hebben, zoals COA, het consultatiebureau en de azc-school.

Vraag: Welke scholing en training zijn gewenst om met peuters in de asielopvang te werken?

Een deel van de kinderopvangorganisaties die met peuters in de asielopvang werken, ervaart hierin geen handelingsverlegenheid. Bij deze organisaties kunnen de pedagogisch medewerkers naar eigen zeggen uit de voeten met de instrumenten en vaardigheden die zij ook op de reguliere (vve-)groepen toepassen. Bij andere kinderopvangorganisaties worden wel bepaalde kennis en vaardigheden van belang geacht om effectief met de peuters in de opvang en hun ouders om te gaan:

- Kennis over NT2, omdat een taalbarrière tussen pedagogisch medewerkers en de ouders en hun kinderen om specifieke vaardigheden vraagt.
- Kennis over cultuurverschillen, omdat pedagogisch medewerkers soms weinig weten van de geschiedenis en de landen en culturen van herkomst. Die kennis is nodig om bijvoorbeeld opvattingen over opvoeding en ontwikkeling en bepaald gedrag van de ouders te begrijpen.
- Trauma's kunnen herkennen en kennis over hoe om te gaan met gedrag als gevolg van traumatische ervaringen.

Kinderopvangorganisaties die op dit vlak scholing zoeken, trekken vaak samen met de school op.

Taalbarrière

Voor de leidsters op de azc-peuterspeelzaal in Heerlen was de taalbarrière met de peuters een probleem. Kentalis heeft ondersteuning geboden aan de leidsters. Gedurende een afgesproken periode kwam een medewerkster van Kentalis naar de peuterspeelzaal. Zij luisterde naar de spraak en taal van de peuters en gaf de leidsters handvatten en pictogrammen ter ondersteuning van de dagelijkse werkzaamheden.

Peuterspeelzaalwerk Heerlen

Interculturele communicatie

“Onze leidsters volgden een training Interculturele communicatie met ouders, die gegeven werd door twee acteurs die zelf uit een niet-westers land komen. De training leverde kennis van andere culturen en uitingen van emoties op, het gaf inzicht in de eigen cultuur en hoe die jouw gedrag beïnvloedt en leidsters leerden cultuurgevoeligheden te overbruggen. Vooral van de rollenspelletten hebben de leidsters veel geleerd. Optioneel was uitbreiding van de training met twee gastsprekers uit Syrië en Eritrea.”

Stichting Speel Wijs, De Ronde Venen

Volg trainingen samen met andere betrokken partijen

De leidsters van de azc-peuterspeelzaal volgden samen met medewerkers van het COA en de azc-basisschool een training over kindermishandeling en huiselijk geweld.

Stichting Kinderopvang Dronten

Training Visualisatie

De leidsters van Spelentère volgden een training Visualisatie: “De training duurde 2,5 uur en was heel praktijkgericht. We hebben onder andere geleerd welke visuele middelen je kunt gebruiken om je woorden te ondersteunen, bij welk niveau en waarom. Ook kwamen gebaren aanbod. Deze training is goed in te zetten als je vluchtelingkinderen gaat opvangen voor communicatie met de kinderen en hun ouders.”

Spelentère – Zuid-Limburg

Neem specifieke scholing mee in je subsidie-aanvraag voor de gemeente

De medewerkers zijn door SKAR goed voorbereid op het werken met deze groep peuters. SKAR en Stichting Peuterspeelzalen Arnhem (SPA) hebben samen scholing opgezet en uitgevoerd:

- Medewerkers van de al langer bestaande locatie in Leersum kwamen een avond vertellen over hun ervaringen;
- VluchtelingenWerk informeerde hen over de vluchtgeschiedenis van de gezinnen en waar ouders op dit moment mee bezig zijn. Stress en zaken als gezinshereniging hebben invloed op hun gedrag en op hun kinderen. Het is belangrijk dat pedagogisch medewerkers zich daar van bewust zijn;
- Ze volgden drie cursussen: Gebarentaal (Kentalis), Groepsmanagement en omgaan met speciaal gedrag (Marant) en Interculturele communicatie (Pharos)

Kinderopvang SKAR, Arnhem

Cursus Steun bieden aan vluchtelingkinderen

Augeo biedt een gratis online cursus aan voor leerkrachten van vluchtelingkinderen in het primair en voortgezet onderwijs. De cursus is ontwikkeld in samenwerking met experts van Pharos, Centrum'45 en klinisch psycholoog Leony Coppens. Ook LOWAN heeft bijgedragen.

In deze cursus leren leerkrachten over stress bij kinderen en hoe zij daarmee om kunnen gaan. Zodat kinderen zich weer veilig voelen en weer kunnen leren. De cursus bestaat uit verschillende onderdelen die flexibel en apart van elkaar kunnen worden gevolgd en bevat in totaal 4 uur lesstof. <https://www.augeo.nl/nl-nl/vluchtelingkinderen/steun-bieden/>

Sociaal Werk Nederland onderzoekt samen met partners of een dergelijke cursus ontwikkeld kan worden voor voorschoolse voorzieningen.

¹ Beekhoven, S. en Muller, P. (juni 2016). Educatief aanbod voor asielzoekerspeuters en peuters met een status. Resultaten van een landelijke peiling. Utrecht: Sardes (in opdracht van het Ministerie van OCW).

² http://www.sardes.nl/nieuwsbrief/nieuwsbrief.php?nieuwsbrief_id=7

³ Quicksan: Voorschoolse voorzieningen voor asielzoekerspeuters. (mei 2016). Utrecht: Sociaal Werk Nederland.

⁴ uitgaande van de expertmodellen bedrijfsvoering van Sociaal Werk Nederland (voorheen MOgroep). Het expertmodel bevat kengetallen/ervaringscijfers waarbij is uitgegaan van de nieuwe kwaliteitseisen na harmonisatie. Lokaal kan de kostprijs dus anders uitpakken. Ook kan de bezettingsgraad van deze groep peuters afwijken.

Meer lezen/weten

www.sardes.nl: informatie over asielzoekerspeuters (nieuwsbrief, verslag landelijke bijeenkomst, publicatie Educatief aanbod voor asielzoekerspeuters en peuters met een status)

www.sociaalwerk.nl: Quickscan Voorschoolse Voorzieningen voor asielzoekerspeuters, <http://www.sociaalwerk.nl/thema/peuterspeelzaalwerk-opvoedondersteuning/publicaties>

www.lowan.nl: informatie over onderwijs aan vluchtelingenkinderen, o.a. brochure Eerste hulp bij anderstalige nieuwkomers en Nieuwe kinderen, nieuwe kennis

www.pharos.nl: informatie over (de gezondheid van) asielzoekers en vluchtelingen, materiaal voor basisscholen en isk's met vluchtelingenkinderen in de klas

www.kind-in-azc.nl: informatie over kinderen in de asielopvang

www.vng.nl: informatie voor gemeenten over komst asielzoekers en statushouders. De VNG heeft een Speciale Editie Vluchtelingen opgesteld van De Staat van de Gemeenten 2015 waarin alle cijfers op een rij zijn gezet: <https://vng.nl/nieuws/15-11-30/de-staat-van-de-gemeenten-editie-over-vluchtelingen>.

www.augeo.nl: online cursus voor leerkrachten po die werken met vluchtelingenkinderen

Informatiedocument van OCW voor gemeenten, scholen en schoolbesturen over onderwijs aan nieuwkomers bij de vestiging van een opvanglocatie of bij de komst van leerplichtige nieuwkomers: www.coa.nl/sites/www.coa.nl/files/paginas/media/bestanden/informatiedocument_onderwijs_voor_gemeenten_bij_vestiging_opvanglocatie.pdf

Colofon

Auteurs:

Paulien Muller (Sardes)

Eline Koliijn (Sociaal Werk Nederland)

Eindredactie:

Karin Hoogeveen (Sardes)

Vormgeving:

Grafisch Geluk, Rotterdam

Foto:

Annemiek van der Kuil Photography

Sardes en Sociaal
Werk Nederland
Juni 2016

Sardes

Postbus 2357

3500 GJ Utrecht

Lange Viestraat 371

3511 BK Utrecht

☎ (030) 232 62 00

@ secretariaat@sardes.nl

🌐 www.sardes.nl

🐦 @SardesUtrecht

📘 facebook.com/sardesBV